

Mjällåns dalgång. Foto: Hans Sundström

Vad är det för märkvärdigt med Mjällådalen?

Jo, där rinner något så ovanligt som ett oreglerat och oregerligt vattendrag i en dalgång med höga geologiska, biologiska, kulturella och sociala värden.

För 550 miljoner år sedan skapade Alnövulkanen en lång, djup och smal sprickdal i berggrunden. För 10 000 år sen när inlandsisen började dra sig tillbaka rann en stor isälv i dalen och fyllde den med enorma mängder grus, sand och mjåla (malt berg med struktur som mjöl) till 100 m djup. 1 000 år senare gjorde landhöjningen att älven vände norrut, ett förstadium till nuvarande Faxälven. Kvar blev ett mycket mindre vattendrag, nuvarande Mjällån. På sin väg till havet slingrar den sig i sidled över den plana marken och gräver hela tiden nya fåror. När slingorna möter varandra bildar ån en ny huvudfåra och efterlämnar avsnörpta slingor. Landhöjningen gör att den också gräver sig neråt, har nu kommit ner ca 50 m. Det är därför vi idag kan se åfåror, rasbranter och terrasser på olika höjdlägen långt ifrån dagens å. Vad som också bidragit till det storslagna landskapet är att bäckar och minsta lilla rännil rivit upp enorma raviner i den mjuka marken på sin väg till ån.

Dalgången är klassad som riksintresse. Den har även som en av 10 kandidater i Sverige av SGU nominerats till Geologiskt arv (geologiskt intressanta lokaler).

Den svårtillgängliga dalen har gjort att den hittills förskonats från bebyggelse, vägar och storskaligt skogsbruk vilket gör att den upplevs som vildmark. Därför kan man också följa hur utvecklingen runt våra Norrlandsälvar sett ut. Från fångstgropar, fåbodstigar, kolbottnar, timmervägar, flottningsspår till torplämningar där klockan stannade på 1940-talet. Området är nu lättillgängligt genom röjda och skyltade stigar samt broar över ån.

Den djupa och smala dalen med sin aktiva å har skapat förutsättningar för en mångfald av växter och djur. Hittills har dokumenterats 105 rödlistade (hotade) arter och 141 signalarter (Skogsstyrelsens indikatorarter för skyddsvärd skog).

Några exempel på arter som registrerats

Rödlistans kategorier: CR akut hotad, EN starkt hotad, VU sårbar, NT missgynnad, LC livskraftig.

Kärlväxter

Sötgräs (*Cinna latifolia*) VU Fridlyst. Rikaste förekomsten i Norden (Stefan Grundström ekolog Timrå kommun)

Glesgröe (*Glyceria lithuanica*) VU Länets största förekomst. (Artportalen)

Mysskåra (*Galium triflorum*) NT väl spridd i dalgången. Betydligt fler lokaler måste undantas från skogsbruk om arten långsiktigt ska säkras (Artfaktablad 2010).

Mossor

Aspfjädermossa (*Neckera pennata*) NT. Väl spridd i dalgången. Länets största förekomst (Artportalen). Toppar värdepyramiden för mossor för bedömning av ädellövskog (Signalarter Skogsstyrelsen). Samtliga lokaler måste ges ett ändamålsenligt skydd (Artfaktablad 2010).

Vedsäckmossa (*Calypogeia suecica*) VU. En sällsynt levermossa som förekommer på grov murken granved. Kända lokaler bör ges ett ändamålsenligt skydd och vara tillräckligt stora (Artfaktablad 2010).

Grön sköldmossa (*Buxbaumia viridis*) LC. En av landets nordligaste utposter för denna fridlysta art- och habitatdirektivart.

Lavar

Trådbrosklav (*Ramalina thrausta*) EN. Mjällådalens rika förekomster visar på lång skoglig kontinuitet. En exklusiv lav med mycket högt signalvärde i toppen av värdepyramiden för bedömning av trädkontinuitet (Signalarter Skogsstyrelsen). Samtliga rika förekomster bör skyddas (Artfaktablad 2010).

Lunglavsknapp. (*Plectocarpon lichenum*) VU. Växer på den rödlistade lunglaven som är väl spridd i Mjällå dalen.

Långskägg (*Usnea longissima*) VU. Enstaka fynd i Mjällådalens södra delar. Fridlyst, ansvarsart i länet.

Svampar

Klotsporig murkla (*Gyromitra sphaerospora*) VU. Endast 3 fynd i Sverige i naturlig miljö. Ingår i serien Fungi Exsiccati Suecici Prasertim Upsaliensis nr 3800. Kan mycket väl vara Europas rikaste växtplats. (Svengunnar Ryman museiintendent Evolutionsmuseet Uppsala universitet)

Sötgräs
Foto: Anna Mari Wremp

Aspfjädermossa
Foto: Stig Carlsson

Trådbrosklav
Foto: Hans Sundström

Klotsporig murkla.
Foto: Stig Carlsson

Blackticka (*Junghuhnia collabens*) VU. Hittas på grånågorna i Mjällådalen. Klassas som "urskogsindikator" (Signalarter Skogsstyrelsen). Fler skogar med blackticka måste skyddas (Artfaktablad 2010)

Kandelabersvamp (*Artomyces pyxidatus*) NT. Pryder den döda aspveden om hösten och är en mycket bra signalart på skyddsvärd skog. (Signalarter Skogsstyrelsen).

Insekter

Grävvinge (*Bledius littoralis*) VU. I Sverige är skalbaggen främst påträffad i Ljustorpsåns/Mjällåns vattensystem i Medelpad och Ångermanland. Därutöver är arten känd från en lokal i Jämtland (Artfaktablad 2010)

Strandsandjägare (*Cicindela maritima*) VU. En karaktärsart för Mjällådalens stränder. En av landets individrikaste lokaler (Bengt Ehnström)

Suturfläckad mycelbagge (*Agathidium discoideum*) NT. Arten är hotad genom att den har ett specifikt levnadssätt och tycks vara knuten till urskogsliknande skogsbestånd. (Artfaktablad 2010)

Kandelabersvamp
Foto: Bengt Jürs

Strandsandjägare
Foto: Niklas Johansson

Fiskar

Ål (*Anguilla anguilla*) CR Invandrande ålyngel till Sverige har minskat med 99% på 25 år. (Artfaktablad 2010)

Havsöring (*Salmo trutta*) Internationellt rödlistad

Flodnejonöga (*Lampetra fluviatilis*) LC Internationellt rödlistad

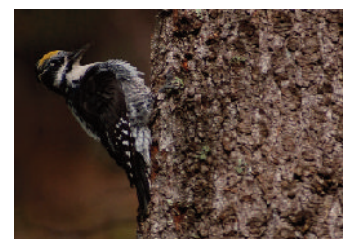
Flodnejonöga
Foto: Bengt Jürs

Fåglar

Tretåig hackspett (*Picooides tridactylus*) NT Kräver naturskog med rikligt med döende och döda träd. (Artportalen)

Backsvala (*Riparia riparia*) NT Allvarligt minskande. Behöver branta sandbankar för bobyggande.

Ortolansparv (*Emberiza hortulana*) VU Har försvunnit från Södra Sverige.

Tretåig hackspett
Foto: Stig Carlsson

Övriga

Utter (*Lutra lutra*) VU Både sommar och vinter.

Större sandspindel (*Arctosa cinerea*) En vargspindel, en av våra största spindlar. Ses mest på Öland och Gotland. (Bengt Ehnström).

Flodhättesnäcka (*Ancylus fluviatilis*) Funnen endast i två andra vattendrag i länet.

Större sandspindel
Foto: Hans Sundström

Till sist några citat:

Ur Forskningsresan(2009)

Att gå ner i denna ravin var som att förflyttas till en förunderlig sagovärd. Hela området gav ett djupt intryck av stämningsfull, rofylld orördhet.

Sven Jonsson

Ur Lavininventering 2010

Enligt vår mening är området skyddsvärt och väl kvalificerat för skydd som naturreservat. Områdets kända flora och fauna visar på höga naturvärden, och vattendragets morfologi samt de glacifluviala och sär-präglade landformerna torde vara ovanliga. De borde vara av stort geomorfologiskt och pedagogiskt värde även i ett nationellt perspektiv.

Michael Andersson, reservatsbildare Örebro län, **Martin Vestberg**, forskare Naturhistoriska Riksmuseet, **Toni Berglund**, inventerare/lavspecialist.

Ur Rapport klotsporiga murklara 2011

Det faktum att arten återkommit flera gånger i urskogsområdet Boubinsky prales i Tjeckien, gör att man har anledning att tro att den skulle kunna göra detta också i Mjällådalen om området inte avverkades utan helst avsattes som naturreservat. (Den återkom 2012!)

Svengunnar Ryman museitendent Evolutionsmuseet Uppsala universitet

Ur motivering nominering till geologiskt arv 2012

Trolska raviner och hisnande nipor.

Tack vare ett relativt lågintensivt skogsbruk och i övrigt låg exploateringsgrad har Mjällåns dalgång en utpräglad vildmarkskaraktär.

Karin Grånäs och **Johan Norrlin** SGU

Ur Svensk botanisk tidskrift 2012

Vi anser att Mjällådalen har sådana naturvärden att den borde bli nationalpark. Den unika geomorfologin i kombination med ett ovanligt orört ekosystem med stor naturlig dynamik och en hög potential som besöksmål ger sammantaget ett mycket högt skyddsvärde.

Stefan Grundström ekolog Timrå kommun. **Elisabeth Nilsson** styrelseledamot Timrå naturskyddsförening. **Lennart Vessberg** egenföretagare naturinformation, inventeringar.

Sammanfattning

En tätortsnära, lättillgänglig vildmark som kan erbjuda något för alla, vandrare, fiskare, äventyrare, geologer, botaniker, entomologer, ornitologer och helt vanliga naturnjutare. En stor tillgång för kommunen och för länet, den Djupa dalen som ett komplement till Höga kusten.

Måste helt enkelt bevaras!

*Mjällåns dalgång finns gott om trolska raviner.
Foto: Hans Sundström*

*Pågående ras
Foto: Örjan Hansson*

*Närbild av lerkuber
under raset bilden ovan
Foto: Stig Carlsson*

Foto: Stig Carlsson

Materialet i broschyren framtaget av

Tryckt av GPS
för naturturism

Detta material har delvis
finansierats med EU-medel